

Budaörsön kezdődött a kitelepítés

Az idén ötven éve, hogy 1945. november 20-án a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elrendeli a magyarországi német nemzetiségű lakosság áttelepítését Németországba.

A döntéssel és következményeivel foglalkozik "Mennyi a sok sűrkereszt?" című könyvében Für Lajos történész, és mérvadó adatokat közöl a kitelepítettek számáról. "A Szövetséges Ellenőrző Bizottság igen szívós szorgalmazása, egy-egy keményebb hangú átirata nyomán 1945-1947 között végül is - a SZEB által követelt 400-450 ezerrel szemben - mintegy 190 ezer, más adatok szerint csak 170 ezer németet telepítettek ki erőszakos, embertelen körülmények között az országból. A hazai német népesség újabb történeti monográfiája - alighanem alaposan eltűlözva - a kitelepítettek számát 239 ezerre becsülte, akik közül 170 ezret az NSZK-ba, 54 ezret az NDK-ba és 15 ezret Ausztriába toloncoltak ki. "Für Lajos könyve a "Magyarország ember-vesztése a második világháborúban" alcímet viseli.

-A magyarországi német kitelepítések Budaörsön kezdődtek, 1946 januárjában - idézi a történelmet a kortárs, a szemtanu, id. **Párkányi Ferenc**, a város közismert és köztisztelőben álló polgára, aki életét - tíz évvel ezelőtti nyugdíjazásáig a község háza alkalmazásában élte le. 1941. június 1-ével lépett szolgálatba, mint afféle gazdasági, pénzügyi mindenés és csaknem fél évszázadot töltött el egy munkahelyen. A kitelepítéskor huszonkét éves fiatalember volt.

-Emlékszem, 1946. január 13-án, vasárnap hajnalban, mint később megtudtuk, több mint hatszáz rendőr lepte el és fogta körül váratlanul a községet. Ahány rendőr akkor Budapesten létezett, azt a jelek szerint mind idevezényelték. A kitelepítési kormánybiztoság a község házat szállta meg, magára zárta az ajtókat és tárgyalat. Sajátos módon azonban szinte egy teljes hétig nem történt semmi. A feszültséget, a félelmet valósággal fogni, tapintani lehetett a községben, a kitelepítési határozatot mindenki ismerte, az intézkedés mégis váratlanul érte a polgárokat. Rettegve figyelték, mit hoznak a következő órák, amelyek végül is a hétnek a végén, szombaton hajnalban - valószínűleg felsőbb nyomásra - következtek be.

Szombaton hajnalban

-Hajnali két órakor indultak neki a hatalom emberei a község nyugati felén lévő utcáknak, a jelenlegi városháza környékének. Sorra bezörgettek a házakba,

az ágyból riasztották ki az embereket, néhány percet adtak nekik a legszükségesebb holmik összegyűjtésére, s terelték őket a község háza udvarára. Én a szüleimnél aludtam, s kinézve az ablakon a sötétben talicskát toló, balyut cipelő embereket láttam. Borzalmas volt a kép, elfelejteni sohasem lehet. A község háza udvaráról az irány a vasútállomás volt. Amikor összegyűlt egy szerelvényre való kitelepített, némi szünet következett... Meg nem tudnám mondani, pontosan melyik napon indult el az első vonat Németország felé... Nekem a tűzifáról való gondoskodás volt a feladatom. A vagonok közepén, mindegyikben, egy-egy vaskályha volt, azokhoz kellett biztosítanom a tűzifát. A már elhagyott házak udvarairól hordtuk le a község háza udvarára az ölfákat, ott vágtuk össze, hogy beférjenek a vaskályhába, hogy tudjanak melegedni a szerencsétlenek.

-Dermedt némaság ülte meg, a mindig pezsgő települést?

-Az első órák és napok döbbenete után ocsúdni kezdtek a budaörsiek. Felmérték jövődő sorsukat, s ahogy elterjedt a híre, hogy az elsők között melyik portákról név szerint kiket telepítenek ki, a hozzátartozók tolongani kezdtek a község házában, önként jelentkezve, hogy a családok ne szakadjanak szét. Egy idő után már annyira volt a jelentkező, hogy hirtelen vagonokat nem is tudtak biztosítani. Érthető, a családok kapaszkodtak egymásba.

-A házak pedig itt maradtak árván, gazdátlanul...

-Én, mint a község háza alkalmazottja, sajnos ügynevezett leltári személy lettem, s mint ilyen, többedmagammal közvetlen tanuja voltam ennek a drámának. Amikor az előjárásnál jelentkeztek az új betelepülők a járási földhivatal megadott házingatlanra szóló kiutalásával, mi mentünk a kulcsokért, mert a kulcsokat a kitelepülőknek le kellett adniuk. Mi nyitottuk ki elsőként az elhagyott portákat, lakásokat. Összeszorult a szívem, s összeszorul ma is, ha arra a látványra gondolok, ami miniket ott fogadott. Ágyak bevetetlenül, talán még testmelegen, félig becsukott ajtajú szekrények, a konyhaasztalon az esti vacsora maradékai, mosogatóra váró tányér, fazék... Az első kitelepítettek szinte semmit nem tudtak magukkal vinni, csak ami a hirtelen felkapott lepedőbe, takaróba fért. A későbbiek már némiképp fel tudtak készülni az útra, össze tudták gyűjteni apróbb értékeiket, ládákat, kosarakat kerítettek a legszükségesebb ruhaneműknek, edényeknek. Ezzel együtt azonban a szorgos, dolgos németek igényes, ápolat, gazdag portái, emberi életek eredményei szinte érintetlenül ottmaradtak. S sorra jöttek a készbe a betelepülők.

Az ország veszített

-Voltak azonban német ajkú családok, akik ugymond megmenekültek a kitelepítéstől, mint például az Ön családja is. Miként volt erre lehetőség?

-Mindjárt az elején felállt egy úgynévezett mentesítési bizottság, amely a jogszabályban meghatározott esetekben adhatott mentesítést. Ilyen meghatározott eset volt például a német-magyar vegyesházasság, az állami alkalmazás, a magyarosított név és még ki tudja mi. Egy biztos, két tanút kellett állítania annak, aki mentesítést akart, s természetesen megkívántott a "tisztá" politikai múlt is. Hiszen ne feledjük, Hitler még karnyújtásnyira volt...

-És Szálasi...

-Nem, nyilasok nemigen voltak Budaörsön, inkább Hitler szédített meg sok fiatal. Őket vitték a vágóhídra. Itt van a város közepén az emlékmű, tessék megnézni az elesettek születési évét: 1927, 1928, 1929, 1924... Voltak, akik önként mentek, s később már vitték háborúba az embereket. Akkor már az életkor sem számított.

-A kitelepítéssel mekkora veszteség érte Budaörsöt?

-A háború előtt a község lakosságának mintegy kilencven százaléka német ajkú volt. Az én becslésem szerint Budaörsről összesen mintegy hétezer, hétezer-ötszáz német ajkú polgárt telepítettek ki. Az első szakaszban hét vagy nyolc szerelvény indult útnak, s azt követte a második, az 1947-es kitelepítés az NDK-ba. Jellemző, hogy a mi utcánkban, ahol a házzszámok 1-től 60-ig terjedtek, talán hat portában maradhettek itthon az emberek. Lássuk csak: Vogl bácsi, mi, Erzsiek, Schulz bácsiék, Babos és a Molnár porta. De sorolhatnám a község minden akkori lakóját, hiszen úgy is, mint község házi alkalmazott, mindenkit név szerint ismertem. Felbecsülhetetlen veszteség érte a kitelepítéssel Budaörsöt, s a többi hasonló községet, egyben azonban ezt a szegény, szerencsétlen, háború sújtotta országot. Hiszen, csak Budaörsnél maradv: az elköltözöttek nagy százaléka kitűnő iparos, szakmájának elismert mestere volt. Rengeteg volt az építőiparos, olyan szakmát nem lehetett mondani, amiből itt ne lett volna jónéhány. Sorolhatom a csiszolótól, a kőfaragótól, az ácsától kezdve az asztalosig, az esztergályosig, a faesztergályosig, a bádógosig, a kőművesig. Számtalan szatócsüzlet, vendéglő volt, a legkorszerűbb módon művelt földet, tenyésztett állatot a gazdálkodó. Fantasztikus emberi és tárgyi érték halmozódott fel Budaörsön. Csak érzékeltetésül: 1944-ben kiugró volt a borteremés, hatvanezer hektolitert adtak a kör-

nyező hegyek, dombok. Csaknem ötszáz borospincét tartottak számon, igényesen berendezett és felszereltet. Az erkölcsi, a szellemi értéket, az embert kitelepítették; Magyarország ezzel veszített, Németország pedig nyert. Adenauer kancellár okos ember lévén egy alkalommal egy nagygyűlésen nyilvánosan megköszönte a Magyarországról jött németeknek, hogy segítettek újjáépíteni, felvirágoztatni Németországot. Az itt maradt anyagi érték pedig az elhagyott sváb portákba betelepülők ölébe hullott.

Hazajönnek a németek

-Mikor kezdődtek a betelepítések?

-1946 márciusában, áprilisában. Jött kérem ide mindenféle ember, amilyent csak a világon el lehet képzelni. Köztük természetesen sok rendes, szorgalmas is.

Jellemzően számos olyan elvtárs kapott itt dúsán ellátott gazdag portát, aki a Horthy-korszakban mint emigráns nyugaton, például Franciaországban húzta meg magát, vagy a spanyol polgárháborúban a kommunista oldalon harcolt. Ezek voltak az első betelepülők a ``teleházakba``, és sajnos azt kell mondjam, utána rablógazdálkodást folytattak. Mert a tele pince, a tele kamra hamar kiürült. S jöttek betelepülők az ország minden tájáról, Szabolcsból is, s tisztelet a kivételnek, kezük nyomán, szemünk láttára az értékek pusztulásnak indultak. Nagy tragédia volt a kitelepítés.

-A volt budaörsiek vissza-vissza látogatnak?

-Főként a hatvanas évektől - igen. S azt mondják: hazajönnek.

Deregán